

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПРИВАТНА УСТАНОВА
«ЗАКЛАД ВИЩОЇ ОСВІТИ
«МІЖНАРОДНИЙ ГУМАНІТАРНО-ПЕДАГОГІЧНИЙ
ІНСТИТУТ «БЕЙТ-ХАНА»

Кафедра педагогіки та психології

Соціальна психологія

РОБОЧА ПРОГРАМА
навчальної дисципліни

підготовки

бакалаврів

(назва рівня вищої освіти)

галузі знань

05 «Соціальні та поведінкові науки»

(шифр і назва галузі знань)

Спеціальності

053 Психологія

(код і найменування спеціальності)

2021 рік

Робоча програма навчальної дисципліни «Соціальна психологія» спеціальності 053 Психологія освітньо-професійної програми підготовки бакалаврів для здобувачів вищої освіти 4 курсу.

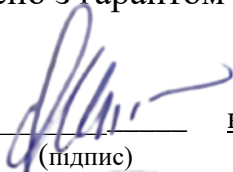
Розробник: Кідалова М. М., викладач, кандидат психологічних наук

Робоча програма розглянута та затверджена на засіданні кафедри педагогіки та психології

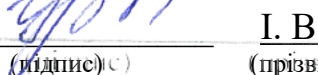
Протокол від «26» серпня 2021 року № 1

Зав. кафедри док. пед. наук, професор С. В. Сапожников
(підпис) (прізвище та ініціали)

Робочу програму погоджено з гарантом освітньої програми «28» серпня 2021 року

Гарант освітньої програми к. псих. наук Г. Г. Колінець
(підпис) (прізвище та ініціали)

Робоча програма перевірена навчально-методичним відділом «31» серпня 2021 року

Завідувач навчально-методичного відділу І. В. Зеркаль
(підпис) (прізвище та ініціали)

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Характеристика дисциплін за формами навчання	
	Денна	Заочна
Статус дисципліни (обов'язкова чи вибіркова)	обов'язкова	обов'язкова
Мова викладання	українська	українська
Передумови вивчення навчальної дисципліни (які дисципліни мають передувати вивченню)	ОДФ 2. 01 Загальна психологія з практикумом ОДФ 2. 06 Експериментальна психологія ОДФ 2. 07 Вікова психологія ОДФ 2. 08 Педагогічна психологія	в ОДФ 2. 01 Загальна психологія з практикумом ОДФ 2. 06 Експериментальна психологія ОДФ 2. 07 Вікова психологія ОДФ 2. 08 Педагогічна психологія
Курс	IV	IV
Семестр	7	10
Загальний обсяг годин / кредитів	120/4	120/4
Кількість змістовних модулів	4	4
Годин на аудиторне вивчення	56	14
Годин на самостійне вивчення	64	106
Форма підсумкового контролю	іспит	іспит

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Метою викладання навчальної дисципліни «Соціальна психологія» є формування наукового світогляду і вміння аналізувати соціально-психологічні явища, характерні для соціальної реальності в сучасному суспільстві; формування системи знань про соціальну психологію як суспільне явище і як науку, що вивчає закономірності соціальних взаємозв'язків; сприяння формуванню у студентів уміння знаходити способи вирішення ситуацій, що виникають в комунікативній сфері міжособистісної і міжгрупової взаємодії.

Основними **завданнями** вивчення дисципліни «Соціальна психологія» є

- сформуванню уявлення про місце соціальної психології в системі наукових знань, методологію та методи соціальної психології;
- розкрити проблему особистості в соціальній психології;
- сформуванню уявлення про соціально-психологічні закономірності спілкування та взаємодії людей;
- засвоїти інформацію про групу як об'єкт соціально-психологічного дослідження;
- сформуванню навички соціально-психологічного аналізу сучасної дійсності та проведення соціально-психологічних досліджень;
- розкрити зміст соціально-психологічних явищ.

3. Компетентності та заплановані результати навчання

Дисципліна «Соціальна психологія» забезпечує набуття здобувачами освіти ряду *компетентностей*.

Компетентності, що формуються:

ЗК1. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК2. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.

ЗК8. Навички міжособистісної взаємодії.

ЗК9. Здатність працювати в команді.

СК1. Здатність оперувати категоріально-понятійним апаратом психології.

СК3. Здатність до розуміння природи поведінки, діяльності та вчинків.

СК8. Здатність організовувати та надавати психологічну допомогу (індивідуальну та групову).

СК10. Здатність дотримуватися норм професійної етики.

СК12. Здатність до реалізації психологічної діяльності в етнічному середовищі.

Програмні результати навчання:

ПР1. Аналізувати та пояснювати психічні явища, ідентифікувати психологічні проблеми та пропонувати шляхи їх розв'язання.

ПР2. Розуміти закономірності та особливості розвитку і функціонування психічних явищ в контексті професійних завдань.

ПР9. Пропонувати власні способи вирішення психологічних задач і проблем у процесі професійної діяльності, приймати та аргументувати власні рішення щодо їх розв'язання.

ПР13. Взаємодіяти, вступати у комунікацію, бути зрозумілим, толерантно ставитися до осіб, що мають інші культуральні чи гендерно-вікові відмінності.

ПР14. Ефективно виконувати різні ролі у команді у процесі вирішення фахових завдань, у тому числі демонструвати лідерські якості.

ПР17. Демонструвати соціально відповідальну та свідому поведінку, слідувати гуманістичним та демократичним цінностям у професійній та громадській діяльності.

ПР 19. Здійснювати психологічну діяльність, зокрема під час вирішення конфліктів, психологічному консультуванні та психотерапевтичній роботі із представниками певного етносу.

Після вивчення курсу «Соціальна психологія» студенти повинні **знати**:

- основні напрямки, підходи, теорії в соціальній психології, основні сучасні категорії та теоретичні положення;
- методологічні основи сучасної вітчизняної та зарубіжної соціальної психології;
- основні положення і методи соціальних наук при рішенні професійних завдань;
- закономірності взаємодії людини і соціуму, соціально-психологічні особливості спілкування;
- соціально-психологічні властивості особистості, особливості та умови формування соціально адаптивної поведінки особистості.

вміти:

- використовувати в професійній діяльності основні закони розвитку соціального та культурного середовища;
- виділяти соціально-психологічну проблематику в процесах, які відбуваються в групах, використовувати на практиці соціально-психологічні методи і методики;
- аналізувати соціально-психологічні явища в соціальних спільнотах, використовувати соціометричні методики для дослідження соціально-психологічних процесів в групі.

володіти:

- культурою наукового мислення, узагальненням, аналізом фактів і теоретичних положень;
- методами ефективної комунікації;
- методами діагностики причин виникнення психологічних проблем в процесі взаємодії членів різних груп;
- нормами соціальної взаємодії і співпраці;
- способами ведення професійної діяльності в полікультурному середовищі, враховуючи особливості соціокультурної ситуації розвитку.

4. Зміст програми навчальної дисципліни**ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1. Теоретико-методологічні питання соціальної психології****Тема 1. Предмет і завдання соціальної психології як галузі психологічної науки**

Соціальна взаємодія людей як об'єкт соціальної психології. Соціально-психологічні явища. Структура соціальної психології як науки. Основні точки зору на предмет соціальної психології. Закономірності соціально-психологічних явищ, пов'язаних з включенням особистості в великі і малі соціальні групи. Методологія і методи соціальної психології. Взаємозв'язок соціальної психології з соціологією і загальною психологією. Співвідношення психологічного і соціологічного знання. Взаємозв'язок соціальної психології з іншими науками і галузями психології. Теоретичні і практичні завдання соціальної психології. Значення соціально-психологічних знань для професійної діяльності психолога.

Література [3, 4, 5, 7, 9, 14, 19]

Тема 2. Історія формування та сучасний стан соціальної психології

Описовий етап розвитку соціальної психології (до сер. XIX століття). Накопичення соціально-психологічних знань в сфері філософії і загальної психології. Громадські, наукові та ідеологічні передумови виділення соціальної психології в самостійну науку. Перші історичні форми емпіричного соціально-психологічного знання. Значення соціологічних, антропологічних і етнографічних досліджень (Роботи Е.Дюркгейма, Л. Леві-Брюля). Соціально-психологічний зміст концепції «психології народів» (М.Лацарус, Г.Штейнталь, В. Вундт), «психології мас» (Г. Лебон, Г. Тард, С.Сігеле) і «теорії інстинктів соціальної поведінки» (В.Мак -Даугалл). Експериментальний етап розвитку соціальної психології (кін. XIX - поч. XXв.). Перші експерименти з вивчення впливу групи на діяльність особистості. Історія розвитку соціально-психологічних ідей у Росії. Дискусія про предмет соціальної психології в 20-і роки. Проблеми соціальної психології в «Коллективній рефлексології» В.М. Бехтерева. Л.С. Виготський про співвідношення «соціальної» і «колективної» психології. Становлення сучасних напрямків соціальної психології. Основні теоретичні концепції зарубіжної соціальної психології. Психоаналітичний підхід в соціальній психології (З. Фрейд, К. Хорні, Е. Фромм та ін.). Біхевіоризм і необіхевіоризм про механізми соціальної поведінки індивіда. Інтеракціонізм в сучасній соціальній психології. Теорія «символічного інтеракціонізму» (Дж.Мид, Т.Шибутані). Рольові теорії і теорії референтної групи. Сучасний стан та проблематика соціальної психології в Росії. Внесок Г.М. Андрєєвої, О.О. Бодальова, А.В. Петровського та ін. Утворення сучасної соціальної психології.

Література [3, 4, 5, 7, 9, 14, 19]

Тема 3. Методологічні проблеми соціально-психологічного дослідження

Поняття методології наукового дослідження. Основні рівні методології соціальної психології. Загальна методологія, спеціальна методологія і методика емпіричного дослідження. Поняття програми соціально-психологічного дослідження. Основні компоненти програми. Основні методи соціально-психологічного дослідження. Характеристика спостереження як методу соціальної психології. Процедура, види і засоби спостереження. Методика Р. Бейлза для спостереження за процесом соціальної взаємодії. Опитування в соціальній психології: анкетування і бесіда. Умови застосування тестів у соціальній психології. Сутність, зміст, етапи соціально-психологічного експерименту. Специфіка експерименту в соціальній психології. Основні дані експериментів. Метод соціометрії в соціально-психологічному дослідженні: сутність, можливості, обмеження. Сутність методів референтометрії, групової оцінки особистості, гомеостатичні методики дослідження сумісності.

Література [5, 7, 9, 14, 19, 26, 27, 32]

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2. Соціальна психологія спілкування

Тема 4. Громадські та міжособистісні стосунки

Місце спілкування в системі відносин людини. Соціальна дія і соціальна взаємодія, структура ситуації соціальної взаємодії. Методологічні проблеми дослідження взаємозв'язку суспільних і міжособистісних відносин. Безособовий характер суспільних відносин. Поняття соціальної ролі. Міжособистісні відносини як «реалізація» безособових відносин в діяльності конкретних особистостей. Спілкування і спільна діяльність як форми соціальної взаємодії в системі відносин людини. Поняття спілкування в соціальній психології. Функції спілкування як форми соціальної взаємодії. Основні підходи до розуміння сутності спілкування в зарубіжній і вітчизняній психології. Основні сторони спілкування: комунікативна, інтерактивна і перцептивна, їх характеристика. Проблема спілкування в роботах Г.М. Андрєєвої.

Література [1, 2, 3, 11, 20, 30, 33]

Тема 5. Спілкування як обмін інформацією

Соціально-психологічні дослідження спілкування як інформаційно комунікативного процесу. Соціально-психологічна структура процесу комунікації. Специфіка комунікативного процесу між людьми: розвиток і збагачення інформації в ході її «руху», активна позиція партнерів в комунікативному процесі, індивідуальні відмінності при з'ясуванні інформації тощо. Види комунікації: вербальна і невербальна, особливості невербальної комунікації. Основні бар'єри на шляху руху інформації. Загальна методологічна проблема коду і декодифікації як найважливіша умова розуміння один одного партнерами по комунікації.

Література [1, 2, 3, 11, 20, 30, 33]

Тема 6. Спілкування як міжособистісна взаємодія

Проблема інтерактивної сторони спілкування в соціальній психології. Спроби побудови «анатомії» акту взаємодії в зарубіжній соціальній психології. Види взаємодії: кооперація (співробітництво) та конкуренція (конфлікт), їх характеристика. Підхід до взаємодії в концепції «символічного інтеракціонізму». Взаємодія як організація спільної діяльності. Основні механізми і способи впливу і взаємодії: зараження, навіювання, переконання, наслідування. Механізм впливу зараження на людей. Дія зараження в умовах паніки. Навіювання і зараження, їх взаємозв'язок і відмінність. Наслідування як

відтворення індивідом рис і образів. Переконавання і його характеристика. Особистість в спілкуванні. Комунікативні здібності. Поняття стилю спілкування.

Література [3, 11, 12, 13, 20, 30, 33]

Тема 7. Спілкування як сприйняття людьми один одного

Специфіка аналізу перцептивних процесів у соціальній психології. Механізми взаєморозуміння в процесі спілкування: ідентифікація, рефлексія, емпатія, каузальна атрибуція. Ефекти міжособистісного сприйняття: новизни, «ореола», перцептивної установки, стереотипів і еталонів міжособистісного сприйняття. Соціально-психологічні стереотипи і стандарти їх виникнення, їх роль в життєдіяльності індивіда і групи. Проблема «Я» - концепції в соціальній психології. Соціально-психологічні дослідження процесів міжособистісного сприйняття в спілкуванні. Проблема сприйняття та розуміння людиною в працях О.О. Бодальова. Проблема точності міжособистісного сприйняття. Рольові ігри та вправи, їх можливості для підвищення компетентності спілкування.

Література [3, 11, 12, 13, 20, 30, 33]

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 3. Психологія соціальних груп

Тема 8. Проблема групи в соціальній психології

Методологічне значення принципу діяльності для дослідження груп в соціальній психології. Група як система спільної діяльності. Понятійний апарат для опису структури групи в соціальній психології. Основні характеристики групи. Класифікація груп, що вивчаються соціальною психологією. Спільності і групи. Психологічні ознаки спільності, виникнення почуття «ми». Групи і організації. Феномен «групової свідомості». Проблема великих груп в соціальній психології. Види великих соціальних груп: соціальні верстви і класи, професійно-виробничі групи, групи-організації, етнічні групи, територіальні (регіональні) групи, релігійні, соціально-демографічні тощо. Поняття суспільної психології. Структура психології великих соціальних груп. Динамічні і статичні елементи в психології великих соціальних груп.

Література [2, 3, 4, 6, 8, 15, 18, 33]

Тема 9. Стихійні групи і масові рухи

Поняття стихійних груп в соціальній психології. Типи стихійних груп: натовп, маса, публіка. Основні способи впливу в стихійних групах: зараження, навіювання, наслідування. Соціальні рухи та їх загальні риси: громадська думка, програма, засоби досягнення мети, масова поведінка. Основні теорії приєднання індивіда до соціального руху: теорії відносної депривації і теорія мобілізації ресурсів. Проблема лідерів в соціальному русі.

Література [2, 3, 4, 6, 8, 15, 18, 33]

Тема 10. Методологічні проблеми дослідження малих груп в соціальній психології

Поняття малої групи. Класифікації малих груп: лабораторні та природні, організовані і стихійні, відкриті і закриті, групи членства і референтні групи тощо. Причини посилення інтересу до малих груп в соціальній психології. Значення різних типів малих груп для детермінації поведінки індивіда. Основні теоретичні підходи до вивчення малих груп в зарубіжній і вітчизняній психології: соціологічний підхід, групо-динамічний підхід (школа К.Левіна), інтеракціоністський підхід, психоаналітичний підхід,

соціометричний напрямок, діяльнісний підхід. Стратометрична концепція діяльнісного опосередкування міжособистісних відносин у колективі (школа А.В. Петровського).

Література [6, 8, 15, 18, 33, 24, 25]

Тема 11. Основні процеси динаміки малих груп

Структура малої групи. Групові та особистісні компоненти структури малої групи. Загальна характеристика динамічних процесів в малій групі. Механізми формування малих груп. Основні концепції розвитку малої групи. Феномен групового тиску. Співвідношення понять «конформність» і «сугестивність». Проблема групової згуртованості в соціальній психології. Традиції вивчення групової згуртованості в зарубіжній соціальній психології. Підхід до вивчення групової згуртованості з позицій принципу діяльнісного опосередкування групової активності. Методи вивчення групової активності в межах нового підходу.

Література [6, 8, 15, 18, 33, 24, 25, 29]

Тема 12. Концепція колективу в соціальній психології

А.С. Макаренко про ознаки колективу. Розвиток групи з позицій стратометричної концепції (школа А.В.Петровського) і параметричного підходу (Л. Уманський). Постановка проблеми колективу у вітчизняній соціальній психології. Використання ідеї діяльнісного опосередкування групових процесів для визначення рівня розвитку колективу. Взаємозв'язок рівня розвитку спільної діяльності та міжособистісних відносин в колективі. Характеристика психологічних феноменів колективу: ціннісно - орієнтаційної єдності, колективістського самовизначення особистості, дієвої групової емоційної ідентифікації, референтної тощо. Методологічні проблеми побудови соціально-психологічної теорії колективу.

Література [6, 8, 15, 18, 33, 24, 25, 29]

Тема 13. Соціальна психологія лідерства та керівництва

Відмінні риси «керівництва» від «лідерства». Лідерство як феномен групового розвитку. Основні теорії походження лідерства: теорія рис, ситуаційний підхід, синтетичний підхід. Соціально-психологічні проблеми керівництва малою групою, колективом. Співвідношення понять «управління» і «керівництво». Функції керівництва. Проблема стилю керівництва у вітчизняній і зарубіжній соціальній психології. Стилі лідерства: авторитарний, демократичний, стиль потурання. Соціально-психологічна характеристика стилів керівництва.

Література [6, 7, 8, 10, 21, 27, 33]

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 4. Соціальна психологія особистості

Тема 14. Соціально-психологічні теорії особистості

Традиції дослідження особистості в соціальній психології. Відмінності постановки проблеми особистості в соціальній психології, соціології і загальній психології. Зміст соціально-психологічного дослідження особистості. Діяльність, спілкування, самосвідомість як основні сфери розвитку особистості. Проблема прогнозування соціальної поведінки. Практичне значення вивчення соціально-психологічної проблематики особистості на сучасному етапі розвитку суспільства. Основні соціально-психологічні теорії особистості: психоаналітичний, необіхевіористський, інтеракціоністський і гуманістичний напрямок в зарубіжній психології. Підходи до визначення соціально-психологічної структури особистості в сучасній вітчизняній соціальній психології.

Література [3, 4, 5, 7, 20, 24, 31]

Тема 15. Соціально-психологічні аспекти соціалізації та адаптації особистості

Поняття соціалізації. Залежність вирішення питань про природу соціалізації від рішення широких методологічних питань: про співвідношення особистості і суспільства, про активність особистості тощо. Основні етапи соціалізації індивіда. Різні підходи до їх визначення в психологічній літературі. Механізми та інститути соціалізації, їх залежність від характеру суспільних відносин. Поняття соціально-психологічної адаптації особистості в соціальній психології. Сутність і зміст понять «адаптація», «адаптованість», «рівні адаптованості». Типи адаптивної поведінки особистості і фактори, що їх визначають. Динаміка процесу адаптації особистості в змінених соціальних умовах. Первинна і вторинна адаптації. Стадії адаптивного процесу. Критерії та показники адаптованості особистості і методика їх визначення. Соціально-психологічні умови і шляхи оптимізації соціально-психологічної адаптації особистості.

Література [3, 4, 5, 7, 20, 24, 31]

Тема 16. Регуляція соціальної поведінки особистості. Соціальна установка

Психологічні проблеми соціальної регуляції поведінки. Зовнішнє і внутрішнє в детермінації поведінки. Поняття соціальної установки. Дослідження соціальної установки (аттитуда) У.Томасом, Ф.Знанецьким, М.Смітом. Різні підходи до вивчення соціальних установок у вітчизняній і зарубіжній психології. Парадокс Р.Лап'єра. Структура соціальної установки. Емоційний, когнітивний і поведінковий компоненти соціальних установок. Диспозиційна концепція В.О. Ядова про регуляцію соціальної поведінки особистості. Функції соціальних установок в регуляції соціальної поведінки особистості. Співвідношення соціальних установок і реальної поведінки. Проблема зміни соціальних установок, її теоретичні та практичні аспекти.

Література [3, 4, 5, 7, 20, 24, 31]

Тема 17. Основні напрямки практичної соціальної психології

Особливості прикладного дослідження. Поняття ефективності прикладного дослідження в соціальній психології. Основні сфери аналізу прикладної соціальної психології: виробничі групи, управління, організаційний розвиток, масова комунікація і реклама, проблеми школи, сім'ї, політичні відносини тощо. Основні методи практичної соціальної психології та взаємозв'язок з загальнопсихологічним методичним інструментарієм. Види якісних методів: креативні групи, фокус-групи та їх характеристика. Позичі і стратегії роботи психолога-практика.

Література [3, 4, 9, 17, 29]

5. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин													Форма контролю
	денна форма						Заочна форма							
	усьог о	у тому числі					усьог о	у тому числі						
		л	с	п	інд	с.р.		л	с	п	інд	с.р.		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1. Теоретико-методологічні питання соціальної психології														
Тема 1. Предмет і завдання соціальної психології як	5	2				3	8	2				6	У	

галузі психологічної науки													
Тема 2. Історія формування та сучасний стан соціальної психології	7	2	2			3	6					6	У, ПК
Тема 3. Методологічні проблеми соціально-психологічного дослідження	6	2				4	6					6	У, ПК
Разом за змістовим модулем 1	18	6	2			10	20	2				18	
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2. Соціальна психологія спілкування													
Тема 4. Громадські та міжособистісні стосунки	6	2				4	8	2				6	У
Тема 5. Спілкування як обмін інформацією	8	2	2			4	8	2				6	У, ПК
Тема 6. Спілкування як міжособистісна взаємодія	8	2		2		4	6					6	Т
Тема 7. Спілкування як сприйняття людьми один одного	8	2	2			4	6					6	КР
Разом за змістовим модулем 2	30	8	4	2		16	28	4				24	
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 3. Психологія соціальних груп													
Тема 8 Проблема групи в соціальній психології	6	2				4	10	2				8	У
Тема 9. Стихійні групи і масові рухи	8	2	2			4	8	2				6	У
Тема 10. Методологічні проблеми дослідження малих груп в соціальній	8	2		2		4	6					6	У, ПК

психології													
Тема 11. Основні процеси динаміки малих груп	7	2	2			3	6					6	У
Тема 12. Концепція колективу в соціальній психології	6	2				4	6					6	ПК
Тема 13. Соціальна психологія лідерства та керівництва	8	2	2			4	6					6	Т
Разом за змістовим модулем 3	43	12	6	2		23	42	4				38	
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 4. Соціальна психологія особистості													
Тема 14. Соціально-психологічні теорії особистості	8	2		2		4	10	2				8	У
Тема 15. Соціально-психологічні аспекти соціалізації та адаптації особистості	8	2	2			4	8	2				6	У
Тема 16. Регуляція соціальної поведінки особистості. Соціальна установка	8	2	2			4	6					6	ПК
Тема 17. Основні напрямки практичної соціальної психології	5	2				3	6					6	Т
Разом за змістовим модулем 4	29	8	4	2		15	30	4				26	
Всього	120	34	16	6		64	120	14				106	

Форми контролю: усне опитування – У
контрольні роботи – КР
перевірка конспектів – ПК
тестування – Т

6. Теми лекцій

№ з/п	Назва теми	Обсяг у годинах		Максим. кіл-ть балів
		Денна форма	Заочна форма	
1	Предмет і завдання соціальної психології як галузі психологічної науки	2	2	
2	Історія формування та сучасний стан соціальної психології	2		
3	Методологічні проблеми соціально-психологічного дослідження	2		
4	Громадські та міжособистісні стосунки	2	2	
5	Спілкування як обмін інформацією	2	2	
6	Спілкування як міжособистісна взаємодія	2		
7	Спілкування як сприйняття людьми один одного	2		
8	Проблема групи в соціальній психології	2	2	
9	Стихійні групи і масові рухи	2	2	
10	Методологічні проблеми дослідження малих груп в соціальній психології	2		
11	Основні процеси динаміки малих груп	2		
12	Концепція колективу в соціальній психології	2		
13	Соціальна психологія лідерства та керівництва	2		
14	Соціально-психологічні теорії особистості	2	2	
15	Соціально-психологічні аспекти соціалізації та адаптації особистості	2	2	
16	Регуляція соціальної поведінки особистості. Соціальна установка	2		
17	Основні напрямки практичної соціальної психології	2		
Усього годин		34	14	

7. Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Обсяг у годинах		Максим. кіл-ть балів
		Денна форма	Заочна форма	
1	Загальні засади соціальної психології	2		2
2	Спілкування як феномен соціальної психології	2		2
3	Комунікативні бар'єри та деструктивне спілкування	2		2
4	Соціальна психологія груп і міжгрупової взаємодії	2		2
5	Сім'я як соціально-психологічний феномен	2		2
6	Особистість з погляду соціальної психології	2		2
7	Соціальні цінності та норми в структурі суспільної свідомості	2		2
8	Соціально-психологічні теорії особистості			2
Усього годин		14		16

8. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Обсяг у годинах		Максим. кіл-ть балів
		Денна форма	Заочна форма	
1	Проведення соціометричного дослідження в студентській групі	2		5
2	Вивчення процесу вироблення та прийняття групового рішення в ході групового спілкування за допомогою ділової гри «Ті, що зазнали крах корабля»	2		5
3	Вивчення індивідуальних і групових ціннісних орієнтацій за методикою М.Рокіча	2		4
Усього годин		6		14

9. Теми лабораторних занять (не передбачено)

10. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Обсяг у годинах		Максим. кіл-ть балів
		Денна форма	Заочна форма	
1	Соціальна психологія та соціологія, їх єдність та відмінності	2	2	
2	Розкрити зміст основних категорій соціальної психології	2	2	
3	Психологія народів та мас як витoki соціальної психології	2	4	2
4	Експериментальний етап розвитку соціальної психології	2	4	
5	Основні методологічні проблеми та теоретичні напрямки сучасної західної соціальної психології		4	2
6	Інтеракціонізм як соціально-психологічна концепція. Основні напрямки інтеракціонізму	2	2	
7	Вимоги до соціально-психологічного дослідження: надійність та валідність		2	2
8	Основні вимоги до використання методу спостереження в соціальній психології	2	2	
9	Сутність експерименту в соціальній психології	2	2	
10	Характеристика основних опитувальних методів в соціальній психології		6	2
11	Причини та наслідки паталогічної дезадаптації особистості	2	2	
12	Соціально-психологічні чинники як детермінанти суїцидальної поведінки	2	2	2
13	Поняття психологічної стійкості особистості. Фактори, що підвищують та знижують психологічну стійкість особистості		4	2
14	Характеристика основних підходів в розумінні поняття гармонії особистості	2	2	
15	Статус та позиція як основні характеристики	2	2	2

	входження особистості в групу			
16	Генезис ролі: характеристика основних стадій	2	2	
17	Формування потреби в спілкуванні в процесі онтогенезу		4	2
18	Гендерні характеристики потреби в спілкуванні	2	2	2
19	Причини виникнення труднощів у спілкуванні	2	2	
20	Дефектне спілкування: акцентуації характеру, ригідність, тривожність		2	
21	Деструктивне спілкування: обман, брехня, егоїзм; агресивно-конфліктна взаємодія		2	2
22	Стратегії та тактики впливу та маніпулювання	2	4	
23	Довіра та псевдодовіра у спілкуванні	2	2	
24	Характеристика домінант активності, що виступають як основа психологічної стійкості особистості		2	
25	Види та характеристика особистісного впливу	2	4	2
26	Особливості формування неформальних стосунків у спілкуванні	2	2	
27	Механізми групової динаміки	2	2	
28	Лідерство та керівництво: теорії та класифікації	2	6	2
29	Стилі та типології лідерства	2	2	
30	Поняття групового рішення: групова поляризація, групова нормалізація, потяг до ризику	2	2	
31	Етапи прийняття групового рішення	2	2	
32	Форми групових дискусій		4	
33	Параметри, що виділяють групу як цілісність: психологічний зміст спільної діяльності, композиція групи, структура групи, групові процеси	2	2	
34	Параметри, що виділяють особистість як члена групи: групові норми та цінності, групові санкції, групові очікування, статус особистості, позиція, роль, ранг особистості	2	2	
35	Основні ознаки натовпу як одного з видів великої групи	2	2	
36	Міжгрупові конфлікти: характеристика та шляхи подолання	2	2	2
37	Галузі застосування соціально-психологічних знань	2	2	2
38	Особливості використання соціально-психологічних знань в економіці та бізнесі	2	2	
39	Напрямки соціально-психологічних досліджень в політиці	2	2	
40	Соціальна психологія та проблеми сім'ї	2	2	2
41	Психологічна характеристика реклами	2	2	
	Усього годин	64	106	30

11. Індивідуальні навчально-дослідні та науково-дослідні завдання (не передбачено)

12. Методи навчання:

Загальні:

1. **Словесні** методи навчання: евристична бесіда; акроматичне пояснення (індукція, дедукція, традукція), розповідь, лекція, інструктаж, робота з підручником.
2. **Наочні** методи навчання: ілюстрування, демонстрування, самостійне спостереження.
3. **Практичні** методи навчання: вправи, практичні й дослідні роботи.
4. **Активні** методи навчання: сократівська бесіда, дискусія, cooperative learning, імітаційно-діяльнісні ігри, психодрама, кейс-стаді (метод ситуацій).
5. **Методи інформаційно-телекомунікаційних технологій:** LMS (Learning Management System) програмні додатки для адміністрування навчальних курсів в рамках дистанційного навчання (Classroom, Prometheus, Quizlet, Udemy, EdX, Coursera, Brainly, Khan Academy, СК-12). WhatsApp, Viber, Telegram.

За характером пізнавальної діяльності:

- 1) *пояснювально-ілюстративний* (інформаційно-рецептивний) метод: викладач організує сприймання та усвідомлення учнями інформації, а студенти здійснюють сприймання (рецепцію), осмислення і запам'ятовування її;
- 2) *репродуктивний*: викладач дає завдання, у процесі виконання якого студенти здобувають уміння застосовувати знання за зразком;
- 3) *проблемного виконання*: викладач формулює проблему і вирішує її, студенти стежать за ходом творчого пошуку (студентам подається своєрідний еталон творчого мислення);
- 4) *частково-пошуковий* (евристичний): викладач формулює проблему, поетапне вирішення якої здійснюють студенти під його керівництвом (при цьому відбувається поєднання репродуктивної та творчої діяльності студентів);
- 5) *дослідницький*: викладач ставить перед студентами проблему, і ті вирішують її самостійно, висуваючи ідеї, перевіряючи їх, підбираючи для цього необхідні джерела інформації, прилади, матеріали тощо.

Методи навчання відповідно до програмних результатів:

- ПРН 1** – навчальна дискусія; робота в малих групах, «займи позицію»;
- ПРН 2** - лекція, навчальна дискусія, інструктаж; індивідуальні роботи, метод проектів; «коло ідей», «акваріум», «мозковий штурм», «метод Прес», «займи позицію», «навчаючись-учусь»; презентація;
- ПРН 9** – лекція, проблемне навчання, портфоліо; робота в малих групах; демонстрація, презентація;
- ПРН 13** – індивідуальні роботи, метод проектів; «коло ідей», «мозковий штурм», «метод Прес», «займи позицію», рольова гра, імітація, «ток-шоу»; дерево рішень, асоціативний куш, таблиця «З-Х-Д», тричастинний щоденник;
- ПРН 14** – метод проектів; моделювання; «коло ідей», дискусія; проблемний виклад; дослідницький;
- ПРН 17** – «коло ідей», «акваріум», «мозковий штурм», «метод Прес», «займи позицію», «навчаючись-учусь», «мікрофон», рольова гра, імітація, «ажурна пилка», «ток-шоу»;
- ПРН 19** – індивідуальні роботи, метод проектів; «коло ідей», «мозковий штурм», «метод Прес», «займи позицію», рольова гра, імітація, «ток-шоу».

13. Методи контролю

- оцінка вирішення типових завдань;
- критерійно-орієнтовані тести по окремих розділах дисципліни і дисципліні в цілому;
- письмові контрольні роботи;

- усне опитування під час занять;
- дистанційний контроль;
- підсумковий тест/екзамен.

14. Критерії та порядок оцінювання результатів навчання

Поточне оцінювання та самостійна робота							КР	Сума балів
Змістовий модуль 1			Змістовий модуль 2				20	
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7		
Поточний контроль								
	2			2	5	2		
Контроль самостійної роботи								
2	2	2			2	2		

Продовження таблиці

Поточне оцінювання та самостійна робота										Іспит залік	Сума балів
Змістовий модуль 3					Змістовий модуль 4					40	
T8	T9	T10	T11	T12	T13	T14	T15	T16	T17		
Поточний контроль											
	2	5	2		2	4	2	2			
Контроль самостійної роботи											
2	2	2			2		2				
Усього										100 балів	

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90–100	A	відмінно	зараховано
83–89	B	добре	
75–82	C		
68–74	D	задовільно	
60–67	E		
35–59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0–34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

КРИТЕРІЇ ОЦІНКИ ЗНАНЬ І ВМІНЬ:

За національною шкалою	За 100-бальною шкалою	За шкалою ECTS
Відмінно	90–100	A

ставиться, якщо студент:

- ґрунтовно і повно відтворює вивчений матеріал;
- виявляє повне розуміння матеріалу, обґрунтовує свої думки, застосовує знання на практиці, наводить необхідні приклади не тільки за підручником, а й самостійно складені;
- викладає матеріал послідовно і правильно з точки зору норм літературної мови.
- вміє застосовувати його для вирішення конкретних професійних завдань.

Оцінка «відмінно» виставляється студентам, які засвоїли взаємозв'язок основних понять дисципліни і професії, яку вони набувають, виявили творчі здібності і використовують їх при вивченні навчально-програмного матеріалу. Відмінному рівню відповідає правильна й вичерпна відповідь на поставлене питання, в якій студент показав усебічне системне знання програмного матеріалу; засвоєння основної та додаткової літератури; чітке володіння понятійним апаратом, методами, методиками та інструментами, вивчення яких передбачено програмами дисциплін; уміння аргументувати своє ставлення до відповідних категорій, залежностей та явищ.

За національною шкалою	За 100-бальною шкалою	За шкалою ECTS
Добре	83–89	B
	75–82	C

ставиться, якщо студент дає відповідь, що задовольняє тим же вимогам, що й оцінка “5”, але допускає деякі помилки, які сам виправляє після зауваження викладача, та поодинокі недоліки в послідовності викладу матеріалу і мовленнєвому оформленні.

Оцінка «дуже добре» (83–89 балів, B) – вище середнього рівня з кількома помилками – виставляється студентам, які повністю опанували навчально-програмний матеріал, успішно виконали завдання, передбачені програмою, засвоїли основну літературу, яка рекомендована програмою. Оцінка «добре» виставляється студентам, які показують систематичний характер знань з дисципліни і вміють самостійно поповнювати свої знання протягом всього навчання;

Оцінка «добре» (75–82 бали, C) – виставляється студентам, які опанували навчально-програмний матеріал, успішно виконали завдання, передбачені програмою, засвоїли основну літературу, яка рекомендована програмою; таким чином, робота студентами виконана, але з певною кількістю помилок.

За національною шкалою	За 100-бальною шкалою	За шкалою ECTS
Задовільно	68–74	D
	60–67	E

ставиться, якщо студент виявляє знання і розуміння основних положень даної теми, але:

- відтворює матеріал не досить повно і допускає помилки у формулюванні правил;
- не вміє глибоко і переконливо обґрунтовувати свої думки і відчуває труднощі під час добору прикладів;
- відтворює матеріал непослідовно і допускає помилки в мовленнєвому оформленні.

Оцінка «задовільно» (68–74 бали, D) – виставляється студентам, які знають основний навчально-програмний матеріал в обсязі, необхідному для подальшого навчання і використання його у майбутній професії, виконують завдання непогано, але зі значною кількістю помилок, ознайомлені з основною літературою, яка рекомендована програмою. Задовільному рівню відповідає у цілому правильна відповідь на поставлене запитання (завдання), якщо студент показав достатній рівень знань з основного програмного матеріалу, але не спромігся переконливо аргументувати свою відповідь, помилився у

використанні понятійного апарата, показав недостатні знання літературних джерел. Оцінка «задовільно» виставляється студентам, які допустили на екзамені помилки при виконанні екзаменаційних завдань, але під керівництвом викладача вони знаходять шляхи їх подолання.

Оцінка «достатньо» (60–67 балів, E) – виставляється студентам, які знають основний навчально-програмний матеріал в обсязі, необхідному для подальшого навчання і використання його у майбутній професії, а виконання завдань задовольняє мінімальні критерії.

За національною шкалою	За 100-бальною шкалою	За шкалою ECTS
Незадовільно з можливістю повторного складання	35–59	FX
Незадовільно з обов'язковим повторним вивченням	0–34	F

ставиться, якщо студент виявляє незнання більшої частини вивченого матеріалу відповідно розділу, допускає у формулюванні правил помилки, що спотворюють їх зміст, непослідовно і невпевнено викладає матеріал.

15. Форми поточного та підсумкового контролю успішності навчання.

Форми поточного контролю: усне опитування, письмове опитування.

Форма підсумкового контролю: контрольна робота, іспит.

Перелік екзаменаційних питань

1. Виникнення та становлення соціальної психології як галузі знань.
2. Соціальна психологія в системі наук про суспільство та людину.
3. Зв'язок соціальної психології з соціальною філософією, мовознавством, етнографією, педагогікою та іншими науками.
4. Предмет та об'єкт соціальної психології.
5. Напрями та завдання соціальної психології.
6. Структура та функції соціальної психології.
7. Методологія, методи та теоретичні засади соціальної психології.
8. Методи соціальної психології та особливості їх використання.
9. Феномен соціальної психіки, її структура та функції.
10. Принципи класифікації соціально-психологічних явищ.
11. Сімейні, групові, економічні, політичні та національні відносини.
12. Соціальні ролі, їх види.
13. Вплив культури на прояв статевих ролей. Культурна компетентність особистості.
14. Рольова поведінка.
15. Рольовий репертуар особистості та фахівця у сфері практичної психології. Рольова компетентність.
16. Соціальний статус.
17. Комунікативна сторона спілкування. Види та форми спілкування як комунікативної діяльності у сфері практичної психології.
18. Спілкування в системі міжособистісних і суспільних відносин. Його структура та функції у сфері практичної психології.
19. Комунікативні бар'єри у спілкуванні.
20. Стратегії спілкування.
21. Структура і моделі спілкування у сфері практичної психології.
22. Психотехнології успішного спілкування у сфері практичної психології.

23. Соціально-психологічні механізми спілкування.
24. Комунікативна компетентність особистості та фахівця у сфері практичної психології.
25. Зміст та структура взаємодії у соціальній психології.
26. Класифікація ситуацій взаємодії. Типи та стилі взаємодії.
27. Статеві та культурні особливості міжособистісної взаємодії.
28. Діяльнісна, організаційна та інтерактивна компетентність у міжособистісній взаємодії.
29. Взаємодія та міжособистісний вплив. Засоби впливу при взаємодії соціального працівника з клієнтом.
30. Конфлікт як форма взаємодії. Типові форми поведінки людей у конфліктній ситуації.
31. Особистісні конфлікти та способи їх подолання.
32. Міжособистісні конфлікти та способи їх подолання.
33. Ділові/педагогічні конфлікти: чинники, розвиток, подолання.
34. Структура, динаміка та функції групового конфлікту.
35. Форми роботи з конфліктами. Конфліктологічна компетентність у сфері практичної психології.
36. Поняття соціальної перцепції. Соціально-перцептивна компетентність фахівця.
37. Пізнання і розуміння людьми один одного як механізми соціальної перцепції (ідентифікація, емпатія, егоцентризм, атракція).
38. Прогнозування поведінки партнера по взаємодії. Каузальна атрибуція.
39. Сприймання інших людей. Ефекти сприймання.
40. Загальна характеристика групи. Класифікація груп у соціальній психології.
41. Параметри групи: склад групи, структура групи, система ролей, позиція в групі.
42. Поняття про групову динаміку.
43. Груповий тиск. Конформізм. Прийняття групових рішень.
44. Соціальна фасилітація, соціальне гальмування та соціальні лінощі.
45. Керівництво і лідерство. Особливості диференціації лідера та керівника.
46. Теорії лідерства і керівництва. Керівництво як управлінський феномен.
47. Поняття великої соціальної групи. Класифікація великих соціальних груп.
48. Стихійні групи: натовп, маса, публіка та аудиторія.
49. Психологія великих соціальних груп: інтереси соціальних груп, масовий настрій, традиції, громадська думка.
50. Паніка: причини та наслідки.
51. Чутки та засоби протидії їм.
52. Різновиди етнічних соціальних відносин. Етногенез як етносоціальний феномен.
53. Структура і зміст етнічної установки. Етнічні стереотипи.
54. Соціально-психологічні чинники національного характеру.
55. Ментальність як інтегральна психологічна ознака нації.
56. Міжнаціональні та етнічні конфлікти.
57. Загальна характеристика колективу. Класифікація і структура колективів.
58. Психологічна згуртованість і сумісність членів колективу.
59. Поняття референтної групи. Типологія референтних груп.
60. Соціометрія як метод вивчення міжособистісних стосунків у колективі.
61. Суть феномену соціалізації. Первинна та вторинна соціалізація особистості.
62. Відмінності у соціалізації дорослих і дітей. Інститути соціалізації людини.
63. Сфери соціалізації. Механізми соціалізації. Стадії соціалізації.
64. Життєві психосоціальні кризи.
65. Самосвідомість як сфера соціального становлення особистості.
66. Соціально-культурне оточення і становлення особистості.
67. Особливості механізмів інтеріоризації та екстеріоризації.

68. Поняття соціальної установки. Види установок.
69. Ознаки та функції соціальної установки. Структура соціальної установки.
70. Чинники формування соціальної установки. Дії та вчинки як прояв соціального досвіду та установок.
71. Вплив соціального оточення на самосвідомість та установки індивіда.

16. Методичне забезпечення

- 1) навчальна програма дисципліни;
- 2) робоча навчальна програма дисципліни;
- 3) комплексна контрольна робота;
- 4) екзаменаційні матеріали;
- 5) конспекти лекцій;
- 6) інформаційно-методичне забезпечення практичних та семінарських занять;
- 7) інформаційно-методичне забезпечення самостійної роботи студентів.

17. Рекомендована література

Основна

1. Абрамович С. Д., Чікарькова М. Ю. Мовленнєва комунікація: Підручник. — К.: Центр навчальної літератури, 2004.
2. Агеев В.С. Межгрупповое взаимодействие: Социально-психологические проблемы. — М.: Изд-во МГУ, 1990. — 239 с.
3. Андреева Г.М., Богомолова Н.Н., Петровская Л.А. Зарубежная социальная психология XX столетия: Теоретические подходы: Учеб. пособие для вузов. - М.: Аспект Пресс, 2002. - 287 с.
4. Андреева Г.М. Социальная психология. Учебник для высших учебных заведений – 5-е изд., испр. И допол. – М.: Аспект Пресс. 2004. – 365с.
5. Андриенко Е.В. Социальная психология. Учебное пособие для студентов высших пед. Учебных заведений //Под ред. В.А. Слостенина. – 2-е изд., доп. – М.: Издательский центр «Академия», 2003. – 264с.
6. Берн Е. Лидер и группа. О структуре и динамике организаций и групп. – Екатеринбург: Изд-во «Литур», 2000. – 320 с.
7. Ефимова Н.С. Социальная психология. Издательство: ИД ФОРУМ, НИЦ ИНФРА-М, 2014г., 289 с.
8. Зинкевич-Евстигнеева Т. Д. Теория и практика командообразования. Современная технология создания команд. СПб., 2004. -251 с.
9. Корнев М.Н., Коваленко А.Б. Соціальна психологія.- К.:Либідь, 1995.-304с.
10. Корольчук М., Осьодло В. Психодіагностика.- К.:Ельга, Ніка-Центр, 2004. - 400 с.
11. Кроник А.А., Кроник Е.А. Психология человеческих отношений. – Дубна: Когито-Центр, 1998.
12. Куницына В.Н., Казаринова Н.В., Погольша В.М. Межличностное общение СПб: Питер,2001. – 544 с.
13. Леонтьев А. А. Психология общения: Учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений. — 4-е изд. — М.: Смысл; Издат. центр "Академия", 2007.
14. Майерс Давид. Социальная психология. Питер, 2003.- 487 с.
15. Маккей Ч. Наиболее распространенные заблуждения и безумства толпы. – М.:Альпина, 1998. – 332 с.
16. Максименко С. Д. Теорія і практика психолого-педагогічного дослідження.– К.: НДІ Психології, 1990.– 240 с.
17. Маслач Кристина. Практикум по социальной психологии. «Питер» 2000. – 522с.
18. Ольшанский Д.В. Психология масс. – СПб.: Питер, 2001. -С. 20-120.
19. Орбан-Лембрик Л.Е. Соціальна психологія: Підручник: У 2 кн. Кн. 1: Соціальна психологія особистості і спілкування. – К.: Либідь, 2004. – 247 с.

20. Основи соціальної психології: Навчальний посібник / О.А.Донченко, Н.В., Хазратова та ін. За ред.М.М.Слюсаревського. М. Київ, Міленіум, 2008. —495 с.
21. Паригин Б.Д. Социальная психология. Проблемы методологии, истории и теории. — СПб.: ИГУП, 1999. — 134 с.
22. Перспективы социальной психологии. Пер. с англ. Редакторы-составители Майкл Хьюстон, Вольфганг Штребе, Джеффри Фри, М. Стефенсон. М., 2001. — 365 с.
23. Райгородский Д. Я. Практическая психодиагностика. Методики и тесты: Учебное пособие [Текст] / Д. Я. Райгородский. — Самара: Издательский Дом "БАХРАХ-М", 2000. — 672 с.
24. Робер М.-А., Тильман Ф. Психология индивида и группы: Пер. с фр. /Предисл. А.В.Толстых. — М.: Прогресс, 1988.
25. Рошші С.К. Психология толпы: анализ прошлых исследований и проблемы сегодняшнего дня // Психологический журнал.-1990.-Т. П.-№5.-С. 3-16.
26. Соснин В. А. Социальная психология: Учебник / В.А. Соснин, Е.А. Красникова. - 3-е изд. -М.: Форум, 2010. - 336 с.
27. Социальная психология: Курс лекций / В.Г. Крысько. - 3-е изд. - М.: Омега-Л, 2006. - 352с.
28. Социальная психология в трудах отечественных психологов. Под ред. А.Л. Свенцицкого. СПб. Питер, 2000. — 234 с.
29. Фетинский Н.П., Козлов В.В., Мануйлов Г.М. Социально-психологическая диагностика развития личности и малых групп: Учеб. пособие. — М.: Изд-во Института психотерапии, 2002. — 490 с.
30. Філоненко М. Психологія спілкування: Навчальний посібник / К. : Центр учбової літератури, 2008.- 224 с.
31. Хьелл Л, Зиглер Д. Теории личности. - СПб.: Питер Пресс, 997.- 607 с.
32. Шапарь В.Б. Методы социальной психологии: Учеб. пособие. —Ростов-на-Дону: Феникс, 2003. — 288 с.
33. Шихирев П.Н. Современная социальная психология: Учеб. пособ.для студ. вузов. - М.:ИПРАН.. 1999.-447 с.

Допоміжна

1. Бондарчук О.І. Психологія сім'ї. Курс лекцій. - К.:МАУП, 2001.
2. Бурлачук Л.Ф., Морозов СМ. Словарь-справочник по психодиагностике. — СПб.: Питер Ком, 1999. — 528 с.
3. Кон И.С. Социология личности. — М, 1967.
4. Ліфарева Н.В. Психологія особистості: Навчальний посібник. — Київ: Центр навчальної літератури, 2003. - 240 с.
5. Ньюстром Дж., Девис К. Организационное поведение. Поведение человека на рабочем месте. СПб., 2000. — 293 с.
6. Паркер Г., Кропп Р. Формирование команды. СПб., 2002. — 165 с.
7. Паркинсон М. Использование психологии в бизнесе. Практическое руководство для менеджеров. М., 2003. — 231 с.
8. Равен Дж. Компетентность в современном обществе. М., 2002.- 197 с.
9. Рогов Е. И. Настольная книга практического психолога: Учеб. пособие: В 2 кн. — 2-е изд., перераб. и доп. [Текст] / Е. И. Рогов. — М.: Гума-нит. изд. Центр ВЛАДОС, 1999. — Кн. 1: Система работы психолога с детьми разного возраста. — 384 с.
10. Сарган Г.Н., Смирнов А.Ю. Новые технологии управления персоналом. СПб., 2003. — 284 с.
11. Фопель К. Создание команды. М., Генезис, 2002. — 395 с.
12. Фопель К. Сплоченность и толерантность в группе. М., Генезис, 2006. — 336 с.